

A TÁNCMESTER

Pauló Tamás
ny. faipari mérnök-tanár

Famegmunkáló szerszámokat már a kőkori ember is használt, hiszen a fák kivágása, darabolása, majd abból eszközök gyártása nem történhetett meg speciális eszközök, balta, kés, fűrész, fúró nélkül.

Ahogy a kőből készült szerszámokat felváltották a jól alakítható fémekből (réz, bronz, majd vas) készített egyre speciálisabb szerszámok, úgy vált egyre differenciáltabbá a fa megmunkálása. Ez annál is inkább fontos volt, mert a használati tárgyak és az emberi környezet domináns alapanyaga sokáig elsősorban a fa maradt. Több ezer

éven keresztül a szerszám kizárólag funkcionális eszköz volt, minden díszítés, sallang nélkül.

A 15. századtól kezdve a szerszámokat speciális szakmát művelők készítették: a fémeszközöket (véső, bárd, fúró, gyalukés) a páncél- és kardkovácsolásban jártas kovácsok, a faszerszámokat pedig a

finom famegmunkáláshoz szokott szobrászok, asztalosok és bognárok. Ezek a céhekbe tömörült mesterek azon túl, hogy a legjobban használható és egyre kifinomultabb szerszámokat igyekeztek gyártani, természetesen még büszkéek is voltak munkájukra. Így az 1500-as évek végén megjelentek a mesterjegyek, ami alapján lehetett tudni, hogy ki készítette azt. (Korai marketing.) A szerszámok fejlődése, formai kialakítása a 17–18. századra érte el a használhatóság legmagasabb fokát. Az 1600-as évek második felétől kezdve egyre több fém- és faszerszámon találunk jelzéseket. Többnyire a tulajdonos monogramját, esetleg teljes nevét, évszám-

Aukciós honlap egy tétele

A Néprajzi Múzeum egyik Táncmestere

mot, egyházi szimbólumokat, illetve geometrikus, növényi vagy emberábrázolásokat. Minden nagyobb európai országban kialakultak a jellegzetes szerszám típusok – formák és díszítésvilág.

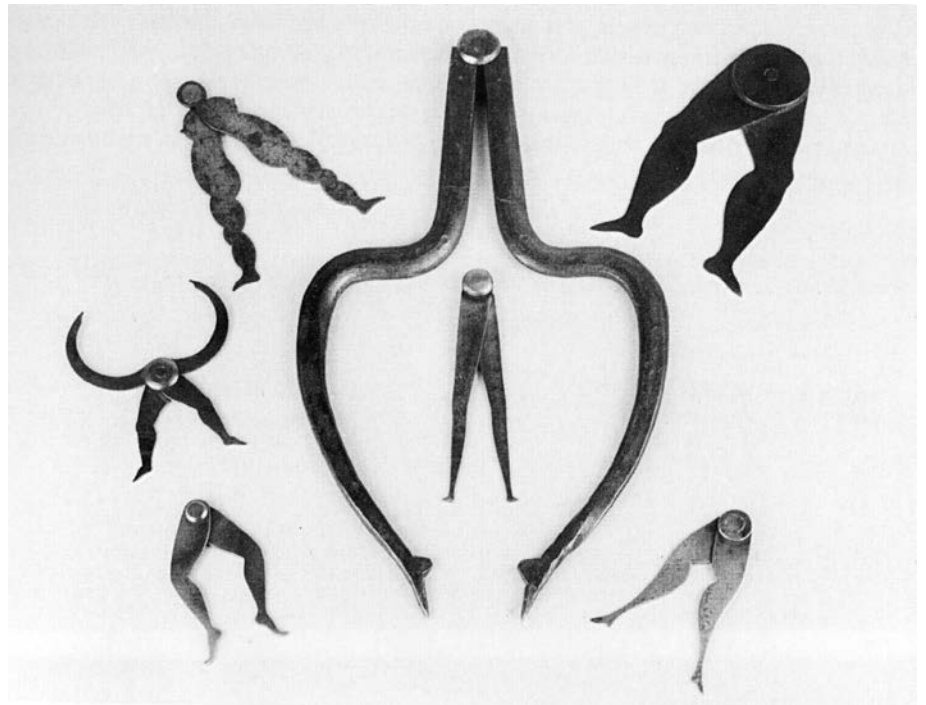
Nagyon karakteres és azonnal felismerhető az angol (vagy ennek folyományaként az amerikai), a francia, a holland és a német–osztárak–magyar szerszámok hovatarozása. Egyes országok szűkebb területén alakultak ki jellegzetes formák és díszítésvilág. Talán a legszebbek a dúsan díszített karintiai, tiroli és a svájci–francia Alpok területén készült eszközök (elsősorban gyaluk).

Az innsbrucki Volkskunst Museum gyűjteményében több száz csodálatosan faragott gyalut és dísz-

kovácsolt bárdot, fúrót őriznek. A kívülálló gyakran kérdezi, hogy mi értelme van egy szerszámot díszíteni. A válasz az emberben keresendő. Egy-egy szerszámmal a gazdája sok évtizeden keresztül dolgozott. Ahogy az ember kedvenc cipője hozzá „csámpul” az idők során, úgy kopott személyessé egy gyalu vagy fűrész is. A szerszámok őrzik a mester lelkét (mind a mai napig). A szerszámok megbecsülését, értékét jelzi az is, hogy a mester halálakor a hagyatéki leltárban egyenként rögzítették a szerszámokat, különösen azokat, melyek díszítve voltak.

A díszített szerszámok és egyéb (mérő, jelölő) eszközök között ritkán ugyan, de találunk olyat is, amelyek tréfás kialakításúak, esetenként pajzán hangulatúak. A faipari szerszámok gyűjtői vadásszák az ilyen eszközöket. Gyűjtőkörökben talán legismertebb az úgynevezett „Táncmester” mérőkörző, amit esetenként „Női lábak” mérőkörzőnek is neveznek. (Dance master caliper, Lady legs caliper)

A figurális kialakítás nélkül, a külső, illetve belső méretek ellenőrzését, átadását végző mérőkörző több száz éve használt eszköz az esztergályos-, a szobrász- vagy mintakészítő szakmákban. Az X alakú forma egyik ollója a külső, a másik a belső méreteket ellenőrzi. A forma adja a lehetőséget a vicces kialakításra.

Szép gyűjtemény

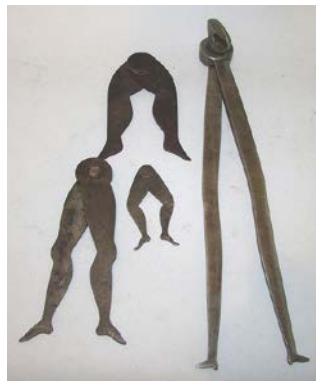
A legkorábbi ilyen férfi- vagy női lábakat formáló mérőeszközök az 1700-as évek közepén készültek. (Jó eséllyel francia területen.). Ezek

egy mester születésnapjára vagy valamilyen különleges alkalomra készített, személyre szóló ajándékok lehettek.

A díszített szerszámok és egyéb (mérő, jelölő) eszközök között ritkán ugyan, de találunk olyat is, amelyek tréfás kialakításúak, esetenként pajzán hangulatúak.

az esetenként pikáns mérőeszközök jellemzően nem voltak mindennapi használatban (bár tökéletesen működtek), hanem inkább egy-

Alapjuk a fő formát megőrizve igen sokféle lehetett. A legegyszerűsbeknél a karokat női vagy férficipő vagy láb alakúra készítették. Pikán-

Pinterest találatok

A bronzból öntött nőalak

A szerző bolhapiaci lelete

Minden részletében kidolgozott mérőkörző

sabb kialakításúaknál a fémlemezbe női harisnyatartót, fehérneműt is gravíroztak. A legbonyolultabbak teljes női alakot, feltartott kezű táncosnőt mintáztak. Ezek az eszközök jellemzően lemezből készültek, középen szegecselve. Mívesebb esetben kovácsolták az alkatrészeket. A leglátványosabb darabokat részletesen megmintázták, majd részből vagy bronzból leöntötték őket. Cikkem apropóját az adta, hogy néhány éve az egyik

bolhapiacon sikerült vásárolnom néhány száz forintért egy egyszerű, de kedves vaslemezéből készült „táncmestert”. A közelmúltban a Néprajzi Múzeum Mesterség-gyűjteményében kutatva került elő egy lemezből készült, majd egy bronzból öntött eszköz. A múzeum néprajzos szakemberével úgy gondoltuk, hogy ezeket a szerszámokat másnak is látnia kellene. Az egyszerű kovácsolt munka is egy szép darab, de a bronzból öntött

világviszonylatban is különlegesnek számít. A részletesen megmintázott nőalak a karjait ívet képezve a feje fölé tartja. Ezek a külső méreteket ellenőrzik. A viszonylag egyszerű kialakítású lábak ellenőrzik a belső méreteket.

A meztelen nőalak művészi értékét tekintve valószínűleg nem fog díjat kapni, de kedvessége és bája (és persze funkcionalitása) miatt mindenképpen értékelni kell. A fenti tárgyak jó eséllyel a 19. század második felében készültek. A múzeumi kartonok adatai szerint 1903-ban kerültek a gyűjteménybe vásárlás útján. Mindkettő származási helyeként Óriszentpétert jelölték meg. A határ közelségéből és a 115 évvel ezelőtti történelmi helyzetből adódóan valószínűleg osztrák darabok. Európa-szerte, sőt az egész nyugati asztalosvilágban találkozunk ezekkel a hol egyszerű, a hol részletesen kidolgozott, esetenként meglehetősen frivol mérőeszközökkel.

Szakmatörténettel foglalkozó könyvekben külön fejezetet képez akár egy-egy darab is. A szerszámaukción, börzéken a szebb darabok igen magas áron kelnek el, hogy aztán a tulajdonosok büszkén mutathassák barátaiknak az új szerzeményt.

Ezek a kedves, megmosolyogtató szerszámok az éveken keresztül tartó nehéz fizikai munkát tették egy kicsit elviselhetőbbé az asztalosmesterek számára. Bízom abban, hogy akár a magángyűjtőknél, akár hazai múzeumokban találunk még hasonló szépségű „táncmestereket”. ■

